

Розділ I. ВЕЛИКЕ РОЗСЕЛЕННЯ СЛОВ'ЯНСТВА. ЗМІНА НАСЕЛЕННЯ ПРИЧОРНОМОРСЬКИХ СТЕПІВ

§2. Слов'янство у V—VII ст.

1. Велике розселення слов'янства

► Якими були результати Великого розселення слов'янства?

На завершальному етапі Великого переселення народів нові землі освоювали слов'янські племінні об'єднання антив і склавинів. Від V ст. розпочалося **Велике розселення слов'янства**. За однією з версій, із межиріччя Дніпра й Вісли ці племена рушили до Подунав'я. Звідти анти і склавини здійснювали напади на Константинополь і візантійські володіння на Балканах. Ці події дістали назву Балканських походів.

Після перших успішних походів анти і склавини поступово розселилися за Дунаєм, а до кінця VII ст. майже повністю заволоділи Балканським півостровом. Одна частина слов'ян залишилася тут, а інша рушила вгору за течією Дунаю та зайняла землі поряд з Ельбою (Лабою). Там вона зустрілася з переселенським потоком слов'янських племен, який прямував із межиріччя Вісли та Одери (Одри) на захід.

На межі VI—VII ст. слов'яни також активно просувалися на північ і північний схід, заселяючи землі, що належали балтським та угро-фінським племенам.

Розселення слов'ян відбувалося у складних умовах. У другій половині VI ст. важким випробуванням для них стала боротьба з кочовими племенами аварів. З Азії вони спочатку переселилися до Північного Причорномор'я,

ПРИГАДАЙТЕ

1. Що таке Велике переселення народів? Коли і як воно розпочалося?
2. Яким був спосіб життя варварських племен напередодні й на початку середньовіччя?

ОПРАЦЮВАВШИ ПАРАГРАФ, ВИ ДІЗНАЄТЕСЬ:

- як відбувалося розселення слов'янства на завершальному етапі Великого переселення народів;
- про особливості способу життя слов'янської спільноти в цей період;
- що таке «Велике розселення слов'янства», «підсічно-вогневе землеробство», «перелогове землеробство», «бортництво», «союз племен», «воєнна демократія», «язичництво»; хто такий «князь».

Ая Словник

Велике розселення слов'янства — розселення слов'янських племен із їхньої імовірної прабатьківщини, розташованої між Дніпром і Віслою, на сусідні землі в V—VII ст.

Аварські вершники. Реконструкція

Цікаві факти

Авари воювали не так, як інші кочівники. Тіло аварського воїна і його коня вкривали металеві пластини, а голову — глибокий шолом. У бою авари використовували лук і шаблю-палаш. Завдяки стременам вони могли завдати ударів довгим списом. Спочатку авари засипали військо противника стрілами з луків, а кіннота зі списами вривалася в його стрій. Потім ішли в хід удари шаблями.

Поштова марка, присвячена боротьбі слов'ян проти аварів. 2003 р.

Працюємо з джерелом

З «Історії війн Юстиніана» візантійського історика Прокопія Кесарійського (VI ст.)

Ці племена, склавини і анти, не підвладні одній людині, а здавна ними порядкує громада. Тому в них щастя і нещастя в житті вважається справою спільною. І в усьому іншому в обох цих варварських племен усе життя і закони однакові. Вони вважають, що один тільки бог, творець блискавок, є владикою над усіма, і йому приносять у жертву биків і здійснюють інші священні обряди. Долі вони не знають і взагалі не визнають, що вона щодо людей має якусь силу, і коли їм ось-ось загрожує смерть, чи хвороба, чи на війні вони потрапили в небезпечне становище, то дають обіцянку, якщо врятуються, негайно ж принести богу жертву за свою душу; уникнувши смерті, вони приносять у жертву те, що обіцяли, і думають, що порятунок ними куплено ціною цієї жертви.

► **Працюємо в парях.** Обговоріть зміст джерела і визначте, що повідомляв автор про склавинів та антив.

а потім — на землі сучасної Угорщини, де заснували державу Аварський каганат (562—823 рр.). Наслідком тривалих аваро-слов'янських війн стало підкорення аварами частини склавинів. Поступово розпалося й антське об'єднання племен. Із 602 р. про антив в історичних джерелах уже не згадується. Назва «склавини» часто використовувалася щодо племен, які в VII—IX ст. заселяли терени України. Існує припущення, що назва «склавини» із часом перетворилася на «слов'яни».

Протягом VI—VII ст. слов'янство опанувало великі простори Центрально-Східної Європи. Тут постали нові територіальні об'єднання.

► **Працюємо разом.** За допомогою методу «Уявний мікрофон» висловіть думки, у чому ви вбачаєте важливість Великого розселення слов'янства для розвитку слов'янської спільноти.

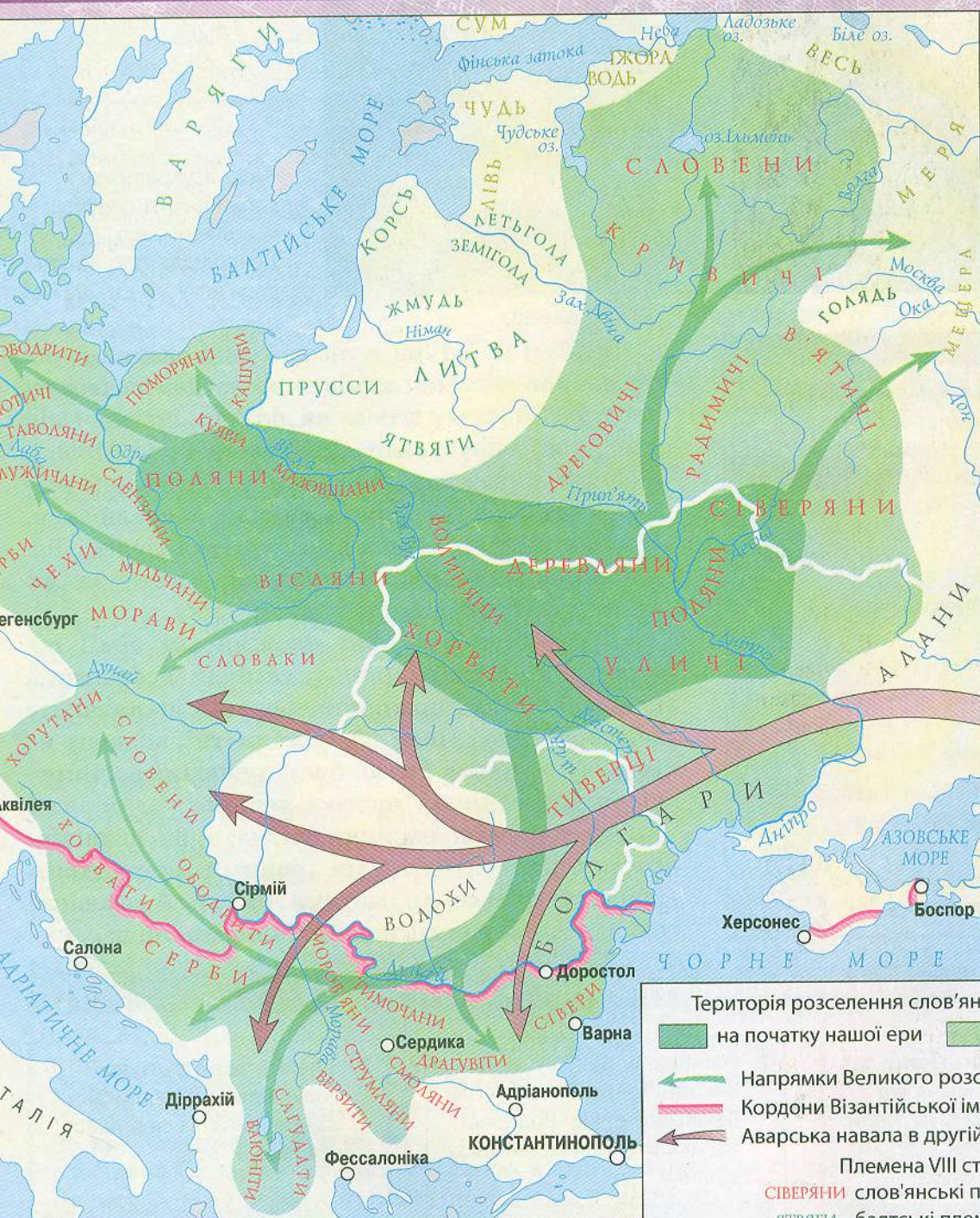
2. Спосіб життя слов'янства

Слов'яни вели осілий спосіб життя. Основу їхнього господарства становило землеробство.

rnk.com.ua/108338
Для вас, допитливі

СЛОВ'ЯНСТВО ПІД ЧАС ВЕЛИКОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ НАРОДІВ

► 1. Простежте, як відбувалося Велике розселення слов'янства. 2. Порівняйте території розселення слов'янства на початку нашої ери та наприкінці VIII ст.

Кадр з українсько-словацького серіалу «Слов'яни», що розповідає про життя слов'ян у VII ст. 2021 р.

Ая Словник

Підсічно-вогневе землеробство — давня система землеробства в лісовій зоні без використання робочої худоби та знарядь праці, що була заснована на спаленні дерев і вирощуванні на цьому місці зернових рослин.

Перелогове землеробство — система землеробства, за якої ділянку землі використовували до виснаження, а потім залишали для відновлення природним шляхом без обробітку на 10—15 років або більше.

Бортництво — найдавніша форма бджільництва у слов'ян. Цей промисел полягав в отриманні меду від бджіл, які жили в штучних або природних дуплах дерев.

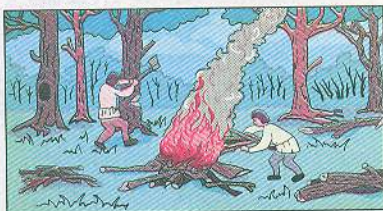
Зернові культури в лісовій зоні здавна вирощували за допомогою **підсічно-вогневого землеробства**. Спочатку дерева на ділянці, призначеній для поля, вирубували. Для цього їх підсікали, щоб вони швидше висихали у вертикальному положенні. Потім дерева валяли й спалювали. Попіл ставав добривом і розпушував ґрунт. Після трьох років використання виснажену землю залишали й освоювали нову ділянку.

У лісостеповій зоні слов'янські сім'ї селилися на берегах річок, де були добрі луки й землі. Тут вони застосовували **перелогове землеробство**. Поле обробляли та засівали до того часу, поки землі були родючими. Вирощували пшеницю, просо і ячмінь.

Археологічні знахідки свідчать, що слов'яни користувалися багатьма різними знаряддями праці (залізні серпи, мотики, кістяні й дерев'яні сохи з металевими наконечниками тощо).

ПІДСІЧНО-ВОГНЕВЕ І ПЕРЕЛОГОВЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО

1. Ділянку лісу, призначену для обробітку, розчищали від дерев і чагарників. Деревину спалювали й потім використовували як добриво.

2. Розчищену ділянку землі використовували протягом декількох років. Водночас готували (розчищали) іншу ділянку.

3. Ділянку, що втратила родючість, залишали для відновлення та починали освоювати нову.

